

Základní strategie k omezení znečišťování životního prostředí

Ilona Jančářová

PROBLEMATIKA SPOLEČNÉHO VLASTNICTVÍ

Statky:

- ◆ veřejné
- ◆ soukromé

- ◆ Technicko – ekonomické hledisko
- ◆ Institucionální hledisko

TECHNICKO - EKONOMICKÉ HLEDISKO

Veřejný statek:

- ◆ Neexistence konkurence ve spotřebě
- ◆ Nevylučitelnost ze spotřeby

- ◆ Čisté veřejné statky
- ◆ Veřejné statky nepravé (existuje jistá konkurence ve spotřebě)

TECHNICKO - EKONOMICKÉ HLEDISKO

Soukromý statek

- ◆ plná konkurence ve spotřebě
- ◆ plná vylučitelnost ze spotřeby

INSTITUCIONÁLNÍ HLEDISKO

- ◆ Přírodní zdroje v dostatečném množství
- ◆ Možnost neomezeného využívání

Statky volné

- ◆ Konkurence ve spotřebě
- ◆ Omezená dostupnost

Statky omezené

STRATEGIE K OMEZENÍ ZNEČIŠŤOVÁNÍ ŽP

Bez intervence státu:

- ◆ Odpovědnost za škodu
- ◆ Sousedská práva

Se státní intervencí – různé strategie:

- ◆ Teorie nulového rizika
- ◆ Teorie požadované technologie
- ◆ Teorie minimálních výdajů

PŘÍSTUPY K REGULACI ZNEČIŠŤOVÁNÍ

- ◆ Nástroje přímé regulace
- ◆ Ekonomické nástroje (nepřímé)
- ◆ Dobrovolné nástroje
- ◆ Přímé aktivity státu na ochranu ŽP

NÁSTROJE PŘÍMÉ REGULACE

- ◆ Všeobecné nástroje prevence
- ◆ Limity znečišťování
- ◆ Požadované technologie
- ◆ Administrativní nástroje (souhlasy, povolení, stanoviska)
- ◆ Zákazy/příkazy (povinnosti subjektů)
- ◆ Plošné mechanismy ochrany
- ◆ Kontrola, donucení, sankce
- ◆ Pravidla pro odstraňování protiprávních stavů

a) Všeobecné nástroje prevence

- ◆ Koncepční nástroje
 - Územní plánování
 - Plány odpadového hospodářství
 - Lesní hospodářské plány
 - Programy ke zlepšení kvality ovzduší
- ◆ Procedura posuzování vlivů na ŽP
- ◆ Bezpečnostní programy
- ◆ Havarijní plánování

KLADY A NEDOSTATKY PŘÍMÉ REGULACE

- ◆ Makroekonomicky velmi nákladné
- ◆ Snaha zmrazit rozvoj technologií
- ◆ Absence stimulace k překročení stanovených cílů
- ◆ Tvrdé ekonomické dopady na některé subjekty
- ◆ Nutnost rozsáhlého administrativního aparátu

KLADY A NEDOSTATKY PŘÍMÉ REGULACE

- ◆ Relativně rychlé působení
- ◆ Nenahraditelné v situacích mezního rizika
- ◆ Jednoduše aplikovatelné a kontrolovatelné
- ◆ Snadno čitelné a pochopitelné

EKONOMICKÉ NÁSTROJE

Cíl – podporovat ekonomické chování za účelem zlepšení kvality ŽP

Funkce:

- ◆ motivační
- ◆ zdrojová a kompenzační
- ◆ zajišťovací
- ◆ internalizace externalit

TEORIE EXTERNALIT

Externalita – externí náklady (výdaje), které nejsou omezeny na subjekt realizující určitou aktivitu

Externality - pozitivní
- negativní (nechtěné, postraní efekty výroby, vedoucí ke zvýšeným nákladům, které nese jiný subjekt/společnost)

TEORIE EXTERNALIT

Celkové společenské náklady na jednotku produkce

soukromé náklady + externí náklady

DŮVODY NEGATIVNÍCH EXTERNALIT

- ◆ Neexistence vlastnických práv k určitému zdroji
- ◆ Vlastnická práva nejsou jasně definována
- ◆ Existující vlastnická práva nejsou dodržována a chráněna

SYSTÉM EKONOMICKÝCH NÁSTROJŮ

Nástroje negativní stimulace:

- ◆ Poplatky za znečišťování životního prostředí
- ◆ Poplatky za využívání přírodních zdrojů
- ◆ Ostatní poplatky, zajišťovací nástroje, obchodovatelná emisní oprávnění

SYSTÉM EKONOMICKÝCH NÁSTROJŮ

Nástroje pozitivní stimulace:

- ◆ Dotace, subvence a granty poskytované z veřejných rozpočtů
- ◆ Zvýhodněné půjčky, úvěry a garance

SYSTÉM EKONOMICKÝCH NÁSTROJŮ

Nástroje smíšené stimulace:

- ◆ Úlevy při placení poplatků
- ◆ Daně

POPLATKY

a) Poplatky za znečišťování:

- ♦ Poplatky za znečišťování ovzduší
- ♦ Poplatky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových a podzemních
- ♦ Poplatky za ukládání odpadů na skládku

- úlevy při placení poplatků

POPLATKY

b) Poplatky za využívání přírodních zdrojů:

- ♦ Poplatek za odebrané množství podzemní vody
- ♦ Platba k úhradě správy vodních toků a správy povodí
- ♦ Odvody za odnětí půdy ze ZPF
- ♦ Poplatky za odnětí pozemků z LPF
- ♦ Úhrady z dobývacího prostoru a vydobytých nerostů
- ♦ Odvody za kácení dřevin – nebylo dosud provedeno

POPLATKY

c) Ostatní poplatky:

- ♦ Obchodovatelná emisní oprávnění
- ♦ Poplatky za výrobu a dovoz regulovaných látek a výrobků
- ♦ Poplatky na likvidaci autovraků
- ♦ Poplatky v národních parcích
- ♦ Depozitně refundační systémy
- ♦ Nástroje k zajištění závazků
 - environmentální pojištění
 - zajišťovací fondy a finanční rezervy

DOTACE, SUBVENCE

- ◆ Dotace, subvence a granty
- ◆ Zvýhodněné půjčky a úvěry

DAŇOVÝ SYSTÉM

- ◆ Ekologická daň
- ◆ Daň z příjmů
- ◆ Daň spotřební
- ◆ Daň silniční
- ◆ Daň z nemovitostí

KLADY A NEDOSTATKY

Daň

- ◆ stimuluje ke snížení té výroby, která výrazně znečišťuje ŽP
- ◆ realokace zdrojů z produkce výrobků s vysokými externalitami k produkci jiného zboží
- ◆ nevyžaduje rozsáhlou kontrolu

KLADY A NEDOSTATKY

Poplatky:

- ◆ Stát formálně stanoví svá vlastnická práva k životnímu prostředí
- ◆ Růst nákladů na výrobu ohrožuje dosažení zisku, vytváří tlak na růst cen, zvyšuje nebezpečí bankrotu podniku
- ◆ Flexibilní
- ◆ Nevhodné pro regulaci nebezpečných látek, které je třeba vyloučit

KLADY A NEDOSTATKY

Dotace, subvence:

- ◆ Fungují jako úplata za to, že podnik nebude vypouštět znečišťující látky
- ◆ Právo znečišťovat je přiznáváno podnikajícím subjektům

KLADY A NEDOSTATKY NEPŘÍMÉ REGULACE

- ◆ Zvýšení efektivity nákladů na ochranu ŽP
- ◆ Stimulace ke snížení poškozování ŽP na základě ekonomického chování
- ◆ Zvýšení pružnosti chování subjektů
- ◆ Nejsou vhodné pro rizikové situace, kdy hrozí poškození ŽP
